

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

КОНСПЕКТ ЗА ДОКТОРАНТСКИ ИЗПИТ ПО

НЕВЕРБАЛНА КОМУНИКАЦИЯ В РЕТОРИКАТА

1. **Невербалната комуникация (НВК)** – същност, основни модалности, функции. Исторически етапи в научното обособяване. Социално значение.
2. **Ораторското изкуство - единство от вербално и невербално.** Съотношение между вербално и невербално. Основни видове НВК с приложение в ораторското изкуство.
3. **Проксемика – същност.** Лично пространство и лична територия. Ползване на пространството като активна среда. Видове пространства, пространствени манипулации, разположение в пространството, ориентация. Високостатусни места.
4. **Кинесика – същност.** Поза на тялото, жестове, кимания, поглед, зеница на окото. Лицеви изражения, микроекспресии. Базови емоции, разпознаване на емоциите и емоционално заразяване.
5. **Невербална вокализация – същност.** Мелодика, сила, темп, паузи, ударения, ритъм, тембър, тон на речта.
6. **Невербална комуникация чрез външен вид – физически характеристики на личността.** Черти на лицето. Коса, прическа. Ръст, телосложение. Манипулации.
7. **Невербална комуникация чрез външен вид.** Облекло и аксесоари. Бизнес комуникация и дрес кодове. Телесни модификации (татуировки, пиърсинг).
8. **Характеристики на физическото пространство и тяхното влияние в процеса на комуникация.** Дименсии за анализ на физическото пространство (по Е. Хол). Цветове, дизайн, осветление.
9. **Други видове невербална комуникация с ограничено приложение в ораторското изкуство** – тактилна модалност (хаптика), хронемика, аромати, озвучаване (негласово) и др.
10. **Визуална психодиагностика: система от физически фактори за прогностика на личността.** Исторически корени и съвременни теории на визуалната психодиагностика. Методите наблюдение и самонаблюдение. Физиогномика – антични и съвременни учения. Френология.
11. **Аргументативност и манипулативност на невербалното** в ораторското изкуство.
12. **Межкултурни различия в НВК.** Дименсии на различие. Високо- и нискоконтекстуални култури – специфики и различия. Високо- и нискоконтактни култури. Монохроматични и полихроматични култури.
13. **НВК и власт, авторитет, лидерство и доминиране.** Невербалната комуникация на успешните лидери. Принципи на доминиране чрез невербални послания. Невербални знаци за подчинително поведение.

14. **Правила за анализ и оценка на невербалното. Класически грешки.**
Разчитане и използване езика на тялото в полза на комуникатора. Факторите: внимание, контекст, базово поведение, снопове жестове, собствени предубеждения, културни различия. Грешка на Отело. Капан на Брокау.

Литература

- Александрова, Д.* Метаморфози на реториката през XX век, УИ «Св. Климент Охридски», С., 2006.
- Андреева, Л.* Социално познание и междуличностно взаимодействие. С., 1998.
- Аллу, Р., Ш. Шеню, Берие.* Избр. съдебни речи. Кн. 7. С., 1928.
- Андреева, Г.* Социална психология. М., 1980.
- Аристотел.* Атинската политика. С., 1993.
- Аристотел.* За поетическото изкуство. С., 1975.
- Аристотел.* Реторика. С., 1986.
- Аристотел.* Физиогномика. С., 1998.
- Арредондо, Л.* Искусство деловой презентации. Челябинск, 1998.
- Артхашастра или наука политики.* М.-Л., 1959.
- Арънсън, Е.* Човекът “Социално животно”. С., 1984.
- Аронсон, Э., Э. Пратканис.* Епоха пропаганды. Механизмы убеждения, СПб., 2002.
- Асман, Ян.* Културната памет. С., 1997.
- Багиров, Э.* О знаковой природе и своеобразии языка телевидения как средства массовой коммуникации. Във: Предмет семиотики. М., 1975. **Барабанищиков, В., Т. Малкова.** Исследование восприятия эмоционального состояния человека по выражению лица. Във: Проблема общения в психологии. М., 1981.
- Барал, Ж.* Исторически аргумент. Във: Наполеонъ I-ий. Военни речи и прокламации, бмг.
- Барт, Р.* Из митологии. Във: Разделението на езиците. С., 1995.
- Барт, Р.* Предизборна фотогеничност. Из митологии. Във: Разделението на езиците. С., 1995.
- Барт, Р.* Системата на модата. С., 2005.
- Барт, Р.* Фотографското послание. Във: Въображението на знака. С., 1991. **Богомолова, Н. Н.** Специфика междуличностного восприятия в массовой коммуникации. Във: Междуличностное восприятие в группе. М., 1981.
- Бодалев, А.* Восприятие и понимание человека человеком. М., 1982.
- Бороздина, Г.* Психология делового общения. М., 1999.
- Ведър, Й.* Поведение на оратора пред аудиторията. Във: Лекции по реторика. С., 19785.
- Ведър, Й.* Реторика. С., 2001.
- Виденев, М.* Към българската паралингвистика. Годишник на СУ “Св. Климент Охридски”. Факултет по славянски филологии. С., 1982.
- Гоумън К.,* Мълчаливият език на лидерите. С., 2014.
- Герганов, Е.,* ред., Български норми на словесни асоциации. С., 1984.
- Гилфойл, Д.* Харизмата. С., 2004.
- Дарвин, Ч.* Изразяване на емоциите при човека и животните. С., 2003.
- Долто, Ф.* Несъзнаваният образ на тялото. С., 2005.

- Доман, Д.* Убедително аргументиране, Ико-експрес, № 260, 1984. *Дюрвил, Г., А. Дюрвил.* Определяне по лицето характера, темперамента и болестите. С., 1992.
- Экман, П.* Психология лжи, СПб., 1999.
- Ендерс, Х.* Как да познаем хората? Познаваме ли близките си? Заблуждаваме ли се в човека до нас? С., 1994.
- Жуков, Ю.* Обратная связь как феномен социально-перцептивных процессов в группе. Във: Междуличностное восприятие в группе. М., 1981.
- Изард, К.* Эмоции человека. М., 1980.
- Карнеги, Д.* Как да придобием самоувереност и да влияем на другите чрез изкуството да говорим пред публика. С., 2000.
- Квинтилиан, М. Ф.* Обучението на оратора. С., 1982.
- Кенанов, Д.* Ораторската проза на Патриарх Евтимий Търновски. В. Т., 1995.
- Кипър, Д. А.* Теория и практика на психодрамата. С., 2001.
- Китаев-Смык, Л.* Психология стресса. М., 1983.
- Клейтън, П.* Езикът на тялото на работното място. С., 2001.
- Клинтън, Б.* Моят живот. С., 2004.
- Коен, У.* Новото изкуство на лидера. С., 2001.
- Кожухаров, Й.* Дипломация и протокол. С., 2004.
- Кулиш, Л.* Психолингвистические аспекты восприятия устной иноязычной речи. Киев, 1982.
- Купер, М., Мэтьюз, А.* Как понимать язык Цвета. М., 2004.
- Лихачев, Д. С.* “Преодоление слова” в стиле “плетения словес” и историко-литературное значение этого явления. Във: Търновска книжовна школа. Т. 2. С., 1980.
- Ломброзо, Ч.* Престъпникът. Криминална антропология. С., 1999.
- Лосев, А.* Самото само. С., 2004
- Лотман, Ю.* Култура и взрив. С., 1998.
- Лукреций Кар.* За природата на нещата. С., 1971.
- Лурия, А.* Език и съзнание. С., 1984.
- Луций Аней Сенека.* Нравствени писма до Луцилий (XI.7.). Т. I. С., 1994.
- Льобон, Г.* Психология на тълпите. С., 1995.
- Люис, Д.* Тайният език. С., 1999.
- Малецке, Г.* Психология на масовата комуникация. С., 1994.
- Морган, Н.* Какво разкрива и прикрива лицето? Осем урока по общуване от сферата на научните изследвания. Във: Общуването лице в лице. С., 2005.
- Оховен, М.* Магията на успеха. Стратегията на мощния продавач. Враца, 1993.
- Петрова, Д.* Аудиторията – анализ и реторическо въздействие. УИ, 2021.
- Петрова, Д.* Хронемиката – една често пренебрегвана форма на невербална комуникация. Реторика онлайн, бр. 4, 2022. <https://rhetoric-bg.com/>.
- Петрова, Д.* Невербални проявления на власт и доминиране. Сборник с доклади от международна научна конференция "Предизвикателства и перспективи пред съвременната психология", 2017, с. 455-459.
- Пийз, А.* Езикът на тялото; Гарнър, А. Скритият смисъл на думите. С., 2000.
- Попова, Сн.* Общуване чрез радиото. С., 1985.
- Попова, Сн.* Радиокомуникация. С., 1987.
- Поптодоров, Т.* Омилетика. Т. 1. Теория на проповедта. С., 1992. *Поптодоров, Т.* Омилетика. Т. 2. История на проповедта. С., 1992. *Радев, С.* Политическото красноречие в България. Във: Погледи върху литературата и изкуството и

- лични спомени. С., 1996.
- Риме, Б.** Език и комуникация. Във: Социална психология. Т. 2. Под общата редакция на С. Московичи. С., 1998.
- Руменчев, В.** „Антология на ораторската реч“ - 3 хил. пр.н.е.- средата на 2 хил.сл.н.е. **Кн. 1 Древен Изток. Оратори от Еноса**; УИ „Св.Кл.Охридски“ ISBN 978-954-07-3397-5, София 2012 г.
- Кн.2 Оратори на Древна Гърция и Рим**, УИ „Св.Кл.Охридски“ ISBN 978- 954-07-3430-9, София 2012 г.
- Кн.3 Оратори от Исус до пророците на маите**, УИ „Св.Кл.Охридски“ ISBN 978-954-07-3537-5, София 2013 г.
- Руменчев, В.** “Невербална комуникация в публичната реч и деловото общуване”, София, 2006;
- Руменчев, В.**, “Съдебна реторика”. С., 1997.
- Руменчев, В.**, “Ораторско изкуство на Древен Изток”, С., 2004.
- Руменчев, В.** Реторически класификации. С., 1994.
- Сикорский, И. А.** Физиогномика. М., 1996.
- Стоицова, Т.** И усмивката може да бъде заповед. С., 1992.
- Стоицова, Т.** Лице в медиите. С., 2004.
- Стоицова, Т.** Проблемът за НВК в междуличностните взаимодействия, Социологически преглед, кн. 2, 1982.
- Стойков, Л.** Фирмена култура и комуникация. С., 1995. **Тилков, Д.** Интонацията в българския език. С., 1981 **Тодоров, Ц.** Семиотика. Реторика. Стилистика. С., 2000. **Томан, И.** Как да говорим добре. С., 1980.
- Събева, Я.** Невербално общуване в бизнес комуникацията. София, 2020
- Узнадзе, Д.** Установка, поведение, дейност. С., 1985.
- Фаст.** Езикът на тялото. С., 1993.
- Цицерон, М. Т.** За оратора, III. Във: Цицерон, М. Т. За оратора. С., 1992.
- Чалдини, Р.** Влиянието. Психология на убеждаването. С., 2005.
- Чалдини, Р.** Психология влияния, СПб., 2000.
- Щекин, Г.** Визуална психодиагностика. Велико Търново, Издателство „Фабер“, 2004.
- A Diplomat who says:** “Read my pins” by Steven Erlanger New York Times, May 24, 1998.
- Allport, G. W. Pattern.** Growth in Personality. N. Y., 1961.
- Argyle, M.** Bodily communication. L., 1970.
- Body language in 2004 Presidential Debates, President George W. Bush and Senator John F. Kerry First Debate - September 30, 2004** University of Miami, Miami, Florida By J. J. Tecce, Boston College http://www.bc.edu/schools/gsas/meta-elements/html/tecce_analysis_2004.htm 16.11.2005.
- Burgoon, J. K., Guerrero, L. K., & Floyd, K.** Nonverbal communication. Boston: Allyn & Bacon, 2010.
- Bush vs. Kerry:** Will Their Voices Decide Who Wins? Renee Grant Williams Articles & Press Releases Free Articles on Effective Communication Skills <http://www.communicationskilltraining.com>
- Cannadian Journal of communication Proxemics and television:** The Politicians’ dilemma by Stewart Ferguson and Sherry Devereaux Ferguson Communication Studies University of Windsor <http://www.cjc-online.ca>
- Casey Research, What we know now?** By Gregory and Gallagher <http://www.caseyresearch.com>

- Charles Berger, Steven H. Chaffee, A.** Handbook of Communication Studies. *CNN.com* Facial Hair and American Presidency. 14 February 2002 <http://www.cnn.com/>
- Collet, P.** The Book of Tells. London, 2004.
- Commission on Presidential Debates CPD:** 1992 Debates <http://www.debates.org/>;
- Corraze, Jaques.** Les communications non-verbales. Paris, 1980.
- Ekman, P. Friesen, W.** The Repertoire of Nonverbal Behavior: Categories, Origins, Usage and Coding, Semiotica, 1969.
- Fast, J.** Body language. L., 1970.
- Frank, G.** Language and Affective Contact, "The Nervous Child", 1943.
- Goffman, E.** 1971, Relations in Public: Microstudies of the Public Order (London: Allen Lane).
- Goffman, E.** The Presentation of Self in Everyday Life. N. Y., 1959.
- Gracian.** L'homme de cour.
- Half, R.** How to get a Better Job in this Crazy World, N. Y., 1991.
- Hensley, W.** Height as a measure of success in academe, Psychology: A Journal of Human Behavior, 1993.
- Hopper, R., Bell, R. A.** Broadening the deception construct // Quarterly Journal of Speech., 1984, V. 70, № 3. P.
- Hooton, Earnest.** The american criminal. An anthropological study, vol. 1. The native white criminal of native parentage, Cambridge, Mass, 1939.
- Karvasova, P.** Slowo mowione a slovo czytane, Zeszyty Prasoznawcze, 1967. **Kraut R. E.** Verbal and nonverbal cues in the perception of lying // Journal of Personality and Social Psychology, 1978, V. 36, № 4.
- Krebs, P.** Das Interview in Fernsehen, Film Bild Ton Munchen, 1996. **Laver, J.** Taste and Fashion, from the French Revolution to the Present Day. London: G.G. Harrap, 1945.
- Messinger, J.** Ces gestes qui manipulent, ces mots qui influencent. Paris, 2003.
- Messinger, Joseph.** Les gestes du success. Les mots de la reussite. France, 2004.
- Perelman, Ch.** Le Champs de l'argumentation. Bruxelles, 1970.
- Perelman, Ch.** L. Olbrecht-Tyteca. La Nouvelle Rhétorique: Traite de L'argumentation. P., 1958.

19.03.2025 г.

Съставен от: доц. д-р Нели Стефанова
доц. д-р Донка Петрова